

Wizerunek starości i osób starszych w opinii wybranej grupy społecznej

Image of old age and the elderly in the opinion of a selected social group

Anna Maria Cybulska^{1,C-D}, Marzanna Stanisławska^{1,A,E-F}, Anida Skok^{2,A-C},
Kamila Rachubińska^{2,E-F}

¹ Zakład Pielęgniarstwa, Pomorski Uniwersytet Medyczny, Polska

² Studenckie Koło Naukowe przy Zakładzie Pielęgniarstwa, Pomorski Uniwersytet Medyczny, Polska

A – Koncepcja i projekt badania, B – Gromadzenie i/lub zestawianie danych, C – Analiza i interpretacja danych, D – Napisanie artykułu, E – Krytyczne recenzowanie artykułu, F – Zatwierdzenie ostatecznej wersji artykułu

Cybulska AM, Stanisławska M, Skok A, Rachubińska K. Wizerunek starości i osób starszych w opinii wybranej grupy społecznej. Med Og Nauk Zdr. 2020; 26(3): 249–253. doi: 10.26444/monz/123224

■ Streszczenie

Wprowadzenie. Postrzeganie osób starszych jest złożone, zróżnicowane, wielowymiarowe oraz uwarunkowane przez wiele czynników. Starość niejednokrotnie widziana jest przez pryzmat licznych mitów i stereotypów, które mogą być zarówno pozytywne, jak i negatywne. Istotne jest zatem poznanie postaw oraz czynników wpływających na wizerunek starości oraz seniorów funkcjonujący w społeczeństwie.

Cele badań. Celem badań była analiza postaw społeczeństwa wobec starości i osób starszych z uwzględnieniem czynników socjodemograficznych.

Materiał i metody. Badania zrealizowano wśród 219 osób mieszkających na terenie Szczecina, Nowej Soli oraz Zielonej Góry. Średni wiek respondentów wynosił $42,35 \pm 14,05$ lat. Metodą badawczą był sondaż diagnostyczny przeprowadzony przy użyciu standaryzowanego kwestionariusza KOGAN oraz autorskiego kwestionariusza ankiety.

Wyniki. Przeprowadzona analiza statystyczna wykazała obecność istotnych zależności pomiędzy postawą wobec osób w podeszłym wieku a płcią. Nie wykazano natomiast związku między postawą badanych a wiekiem, stanem cywilnym oraz wykształceniem. Respondenci, których zdaniem seniorzy nie są problemem dla społeczeństwa, znacznie częściej uzyskiwali wyższe wyniki w teście KOGAN.

Wnioski. Większość respondentów postrzegała starość oraz osoby starsze w sposób pozytywny. Znaczącą determinantą w postrzeganiu starości okazała się płeć. Kobiety częściej prezentują pozytywne postawy wobec starości i osób starszych niż mężczyźni.

Słowa kluczowe

starość, osoby starsze, starzenie, wizerunek

■ Abstract

Introduction. The perception of elderly people is complex, diverse, multidimensional, and determined by many factors. Old age is often seen through the prism of numerous myths and stereotypes that can be both positive and negative. Therefore, it is important to recognize the attitudes and factors that affect the perception of seniors by society.

Objective. The aim of this study was to analyze the attitudes of society towards old age and elderly people with regard to socio-demographic factors.

Materials and method. The study involved 219 individuals living in Szczecin, Nowa Sól, and Zielona Góra, Poland. Mean age of the respondents – 42.35 ± 14.05 years. For the purposes of statistical analysis, respondents' ages were grouped according to the WHO classification. The participants were divided into three groups: young adulthood (34.2%), middle adulthood (38.4%), and old age (27.4%). The study was survey-based and performed using the standardized Kogan Questionnaire and an author-constructed questionnaire.

Results. Statistical analysis demonstrated a significant relationship between the attitude towards the elderly and gender. However, there was no relationship between the respondents' attitude and age, marital status, or education. Respondents, who claimed that seniors are not a problem for society were much more likely to achieve higher results in the Kogan test.

Conclusions. The majority of respondents perceived senility and elderly people positively. Gender occurred to be an important determinant of the perception of senility. Women perceived old age better.

Key words

image, aging, elderly people, senility

WPROWADZENIE

Starość jest naturalną częścią składową cyklu życiowego człowieka i jest procesem bardzo złożonym, uwarunkowanym

genetycznie i modyfikowanym czynnikami środowiskowymi [1]. Od kilku lat w Polsce narasta problem postępującego starzenia się społeczeństwa, będącego wynikiem spadku przyrostu naturalnego oraz wydłużenia średniej długości życia. Z końcem 2014 roku osoby w wieku 60 lat i starsze stanowiły ponad 22% ludności, a w kolejnych latach odsetek ten ma się powiększyć. Szacuje się, że w roku 2050 osoby w wieku powyżej 65 lat będą stanowiły do 40,4% populacji Polski. Taka sytuacja sprawia, że istotne staje się kształtowanie

Adres do korespondencji: Anna Maria Cybulska, Zakład Pielęgniarstwa, Pomorski Uniwersytet Medyczny, Polska
E-mail: anna.cybulska@pum.edu.pl

Nadesłano: 14.01.2020; zaakceptowana do publikacji: 01.06.2020; publikacja online: 24.06.2020

takiego społeczeństwa, które będzie akceptowało i ceniło starość – zarówno swoją, jak i innych ludzi [2].

Postrzeganie osób starszych jest złożone, zróżnicowane i wielowymiarowe, uwarunkowane przez kulturowe oraz społeczne przekazy [3]. Wpływają na nie także takie czynniki jak: płeć, wiek, media i wiedza. Bardzo rzadko zdarza się, aby osoby starsze przedstawiane były w dobrym świetle jako aktywne, wykształcone, wysportowane czy też kreatywne [4]. Na przestrzeni lat powstało wiele stereotypów przedstawiających starość oraz osoby starsze w negatywnym świetle [5]. W świadomości współczesnych społeczeństw starość kojarzona jest z utratą samodzielnej egzystencji, chorobami, zależnością od osób trzecich, utratą sił, samotnością. Prawdą jest, że w tym okresie życia pojawiają się wiele chorób przewlekłych mogących znacznie wpłynąć na egzystencję człowieka, prowadzących często do niepełnosprawności, jednak stan ten nie dotyczy całej populacji osób starszych. Jest wielu seniorów cieszących się dobrym zdrowiem i sprawnością, którzy nie odczuwają tak dotkliwie procesu starzenia się [5].

Wskazana jest zatem zmiana w postrzeganiu ludzi w podeszłym wieku – przedstawienie realnego wizerunku osoby starszej pozwoli nie kierować się stereotypami. Należy promować pozytywne postrzeganie starzenia się i przeciwdziałać dyskryminacji ze względu na wiek. Istotne jest promowanie zdrowego stylu życia związanego ze zbilansowaną dietą, odpoczynkiem, snem czy spędzaniem czasu z rodziną. Pozytywne starzenie niesie poczucie spełnienia, zadowolenia oraz korzystnie wpływa na zdrowie. Ponadto jest związane z aktywnym funkcjonowaniem pomimo ograniczeń związanych z chorobą czy niepełnosprawnością, wpływa pozytywnie na utrzymanie sprawności fizycznej i umysłowej [6].

CEL PRACY

Celem badań była analiza postaw społeczeństwa wobec starości i osób starszych z uwzględnieniem zmiennych socjodemograficznych oraz związanych z kontaktem z seniorami.

MATERIAŁ I METODY

Badania przeprowadzono wśród 219 osób mieszkających na terenie Szczecina, Nowej Soli oraz Zielonej Góry, zgodnie z zasadami deklaracji helsińskiej. Dobór grupy badanej był przypadkowy, zaś kryterium włączenia do badania stanowiły: wiek – powyżej 18. r.ż. oraz świadomie wyrażona zgoda na udział w badaniach. Badania uzyskały pozytywną opinię Komisji Bioetycznej PUM. Każdy respondent był poinformowany o ich celu oraz anonimowości. Ankietowani mieli także możliwość wycofania się z udziału w badaniu na każdym etapie. Respondenci samodzielnie wypełniali kwestionariusze ankiet.

W badaniu wzięło udział 219 osób, w tym 127 kobiet (58%) oraz 92 mężczyzn (42%). Średni wiek badanych wynosił $42,35 \pm 14,05$ roku. Zgodnie z klasyfikacją WHO respondenci zostali podzieleni na grupy wiekowe, którymi są: wczesna dorosłość (34,2%), średnia dorosłość (38,4%) oraz wiek dojrzały (27,4%). Największy udział w badaniach stanowiły osoby zamieszkujące miasta do 100 tys. mieszkańców (31,1%), legitymujące się wykształceniem wyższym (30,6%) oraz będące w związkach małżeńskich (53%). Z racji dużej różnorodności zmiennych wykształcenie oraz stan cywilny

podzielono respondentów na dwie podgrupy – odpowiednio: osoby posiadające wykształcenie co najmniej średnie (49,3%) oraz co najmniej wyższe zawodowe (50,7%), a także osoby będące w związkach (63,9%) oraz żyjące samotnie (36,1%).

Aby zrealizować założony cel, posłużono się metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem dwóch narzędzi: standaryzowanego kwestionariusza KOGAN (*Kogan Attitudes Towards Older People Scale*) oraz autorskiego kwestionariusza ankiet.

Kwestionariusz KOGAN jest narzędziem umożliwiającym ocenę postaw wobec osób starszych oraz służącym do pomiaru stereotypów wizerunków osób starszych. Składa się z 34 pytań, z czego połowa dotyczy pozytywnych postaw, zaś pozostałe 17 negatywnych. Kwestionariusz KOGAN składa się z 3 domen: oceny wyglądu osobistego, podobieństwa oraz charakteru relacji międzyludzkich między pokoleniami. Skala wykorzystuje 6-punktową skalę Likerta, gdzie 1 oznacza „silnie się nie zgadzam”, zaś 6 „silnie się zgadzam”. Po obliczeniu sumy zgodnie z zaleceniami wyniki mogą wynosić od 34 do 204, przy czym większe liczby oznaczają postawę pozytywną [7].

W celu uzupełnienia danych o respondentach wykorzystano autorski kwestionariusz ankiet składający się z 22 pytań dotyczących danych socjodemograficznych (płeć, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania), a także pytań dotyczących kontaktu z osobami starszymi (codzienny kontakt z osobą starszą, mieszkanie z seniorem) oraz postrzegania starości przez respondentów.

Uzyskane wyniki badań poddano analizie statystycznej za pomocą oprogramowania statystycznego PASW Statistics 18 oraz arkusza kalkulacyjnego MS Excel. W opracowaniu wyników wykorzystano elementy statystyki opisowej, w tym miar tendencji centralnej oraz pozycyjnych. W celu zweryfikowania ważności różnic posłużono się testami nieparametrycznymi, takimi jak: test chi kwadrat Pearsona (χ^2), test U Manna-Whitneya (Z) oraz test Kruskala-Wallisa (H). Dobór testów uzależniony był od charakteru analizowanych zmiennych oraz ich rozkładu. Stwierdzono istotne statystycznie odchylenie rozkładów wszystkich zmiennych ciągłych od rozkładu normalnego. Za wyniki statystycznie istotne przyjmowano te, w przypadku których poziom istotności (p) przyjmował wartości $p \leq 0,05$.

WYNIKI

Ocena postaw respondentów wobec osób starszych

Do oceny postaw respondentów wobec osób starszych wykorzystano standaryzowany kwestionariusz KOGAN. Badani uzyskali średnio 119,48 pkt (SD = 15,11 pkt, zakres: 59–152 pkt), co wskazuje na pozytywne nastawienie do starzenia się. W badaniach poddano analizie wpływ wybranych czynników (płeć, miejsce zamieszkania, stan cywilny, wykształcenie) na postawy respondentów wobec osób starszych i starości. Pogłębiona analiza wykazała występowanie statystycznie istotnych różnic ($p < 0,05$), uwzględniających płeć badanych. Kobiety osiągały wyższą punktację w teście KOGAN niż mężczyźni. Nie zaobserwowano statystycznie istotnych różnic pomiędzy postawami respondentów wobec osób starszych a pozostałymi zmiennymi: miejscem zamieszkania, stanem cywilnym oraz wykształceniem ($p > 0,05$) (tab. 1).

Przeprowadzono analizę zależności pomiędzy kontaktem z osobami starszymi, a postawami respondentów wobec starości. W analizie uwzględniono takie zmienne jak: codzienny

Tabela 1. Ocena postaw wobec osób starszych przeprowadzona z użyciem kwestionariusza KOGAN z uwzględnieniem zmiennych demograficznych

Zmienne	X	Me	SD	Q ₁ -Q ₃	Min-max	Z/H; p
Płeć						
Kobiety	121,4	122	16,0	116–129	78–145	-2,203;
Mężczyźni	117,5	120	16,0	109,3–127,8	59–152	0,023
Stan cywilny						
W związku	120	121	13,4	112–128,8	78–152	-0,103;
Wolny	118,8	122	17,2	112,3–128,8	59–144	0,918
Miejsce zamieszkania						
Wieś	121,5	121,5	17,7	115,8–131,5	60–152	
Miasto do 10 tys.	123	123	11,7	118–129	78–143	6,018;
Miasto 10–100 tys.	119,3	119	13,5	112–129	85–147	0,091
Miasto pow. 100 tys.	116,4	120,5	16,2	106,3–127,8	58–150	
Wykształcenie						
Co najwyżej średnie	118,8	121,5	15,2	111–128	60–150	-0,887;
Co najmniej wyższe zawodowe	120,4	121	14,5	115–129	59–152	0,375
Ogółem	119,5	121	15,1	112–128	59–152	

X – średnia, Me – mediana, SD – odchylenie standardowe, min – minimalna, max – maksymalna, Q₁ – kwartył pierwszy, Q₃ – kwartył trzeci

Źródło: badania własne.

kontakt z osobami starszymi, mieszkanie z seniorem, osoby starsze przebywające w otoczeniu respondenta oraz opinie na temat propagowania działań edukacyjno-informacyjnych o starości w TV. Wykazano statystycznie istotne różnice ($p < 0,05$) w propagowaniu działań edukacyjno-informacyjnych o starości w TV a postrzeganiem seniorów i starości ($p < 0,05$). Stwierdzono, że osoby, które miały pozytywną opinię na temat reklamowania pozytywnego wizerunku starości w telewizji, uzyskały zdecydowanie wyższą punktację w teście KOGAN niż osoby wykazujące negatywny stosunek do prezentowania takich informacji w TV ($p = 0,023$). Nie zaobserwowano statystycznie istotnych różnic pomiędzy postawą respondentów wobec osób starszych a następującymi zmiennymi: codzienny kontakt z osobą starszą, seniorzy w otoczeniu respondentów oraz mieszkanie z osobą starszą (tab. 2).

Postawy respondentów wobec osób starszych i starości

Respondentów podzielono na dwie grupy z uwzględnieniem uzyskanych w teście KOGAN wyników: osoby, które uzyskały mniej niż 119 pkt oraz grupę osób, w przypadku których wynik był równy lub przekroczył połowę możliwych do zdobycia punktów (≥ 119). Badania wykazały, że w grupie z wynikami poniżej średniej umiejscowiło się 43,4% respondentów, zaś pozytywne nastawienie do starości wykazywało 56,6% ankietowanych, którzy uzyskali wynik na poziomie średnim lub wysokim.

Kolejnym etapem była analiza wpływu wybranych zmiennych socjodemograficznych z uwzględnieniem powyższego podziału zgodnego z punktacją KOGAN. W zestawieniu z żadną spośród zmiennych socjodemograficznych nie wykazano statystycznie istotnych różnic (tab. 3).

W badaniach dokonano analizy zależności pomiędzy kontaktem z osobami starszymi a postawami respondentów

Tabela 2. Ocena postaw wobec osób starszych przeprowadzona z użyciem kwestionariusza KOGAN z uwzględnieniem wybranych zmiennych dotyczących kontaktu z osobami starszymi

Zmienne	X	Me	SD	Q ₁ -Q ₃	Min-max	Z/H*; p
Osoby starsze w otoczeniu respondentów						
Tak	119	121	15	112–128	59–152	-0,824;
Nie	121,3	121	14,7	113–131	78–147	0,410
Codzienny kontakt z osobami starszymi						
Tak	120,4	122	14,2	112,5–128	60–152	-0,780;
Nie	118	119	16	111–129	59–144	0,436
Mieszkanie z osobą starszą						
Tak	119	123	17,3	107–128	60–147	-0,052;
Nie	120	121	14,2	113–128,5	59–152	0,958
Propagowanie działań edukacyjno-informacyjnych o starości w TV						
Tak	122	122	13,1	106,8–115,2	87–152	-2,271;
Nie	116,1	121	16,7	126,8–129	59–150	0,023
Ogółem	119,5	121,3	15,1	112–128	59–152	

X – średnia, Me – mediana, SD – odchylenie standardowe, min – minimalna, max – maksymalna, Q₁ – kwartył pierwszy, Q₃ – kwartył trzeci

Źródło: badania własne.

Tabela 3. Postawy wobec osób starszych z uwzględnieniem wybranych zmiennych socjodemograficznych

Zmienne	POSTAWA WOBEC OSÓB STASZYCH		
	Negatywna	Pozytywna	Chi ² ; p
Płeć n (%)			
Kobiety	50 (39,4)	77 (60,6)	1,978;
Mężczyźni	45 (48,9)	47 (51,1)	0,092
Stan cywilny n (%)			
W związku	61 (43,6)	79 (56,4)	0,000;
Wolny	34 (43,6)	44 (56,4)	0,998
Wiek n (%)			
Wczesna dorosłość	37 (49,3)	38 (50,7)	
Średnia dorosłość	34 (40,5)	50 (59,5)	1,650;
Wiek dojrzały	24 (40)	36 (60)	0,438
Miejsce zamieszkania n (%)			
Wieś	13 (37,1)	22 (62,9)	
Miasto do 10 tys.	15 (30,6)	34 (69,4)	6,113;
Miasto 10–100 tys.	35 (51,5)	33 (48,5)	0,096
Miasto pow. 100 tys.	31 (47,7)	34 (52,3)	
Wykształcenie n (%)			
Co najwyżej średnie	48 (44,4)	60 (55,6)	0,075;
Co najmniej wyższe zawodowe	46 (42,6)	62 (57,4)	0,445
Ogółem n (%)	95 (43,4)	124 (56,6)	–

Źródło: badania własne

wobec starości z uwzględnieniem ustalonego podziału zgodnego z uzyskaną punktacją w teście KOGAN.

Wyniki istotne statystycznie dotyczyły różnic w poglądach dotyczących postrzegania osób starszych, które rozciągały się do uznawania ich za obciążenie społeczne po chęć niesienia im pomocy. W pierwszym przypadku respondenci, których zdaniem seniorzy nie są problemem dla społeczeństwa, znacznie częściej klasyfikowani byli do grupy KOGAN

prezentującej pozytywne nastawienie do osób starszych ($p = 0,021$). Podobnie w przypadku bezinteresownej pomocy. Altruści znacznie częściej byli pozytywnie nastawieni do seniorów ($p = 0,007$) (tab. 4). W przypadku pozostałych zmiennej nie zaobserwowano statystycznie istotnych różnic.

Tabela 4. Postawy wobec osób starszych z uwzględnieniem wybranych zmiennych dotyczących kontaktu z osobami starszymi

Zmienne	POSTAWA WOBEC OSÓB STARSZYCH		
	Negatywna	Pozytywna	Chi ² ; p
Osoby starsze w otoczeniu respondentów			
Tak	69 (42,3)	94 (57,7)	0,164;
Nie	25 (45,5)	30 (54,5)	0,401
Codzienny kontakt z osobami starszymi			
Tak	59 (40,4)	87 (59,6)	1,571;
Nie	36 (49,3)	37 (50,7)	0,134
Osoby starsze obciążeniem społecznym			
Tak	27 (57,4)	20 (42,6)	4,822;
Nie	68 (39,5)	104 (60,5)	0,021
Niesienie pomocy osobie starszej			
Tak	81 (40,5)	119 (59,5)	7,779;
Nie	14 (73,7)	5 (26,3)	0,007
Propagowanie działań edukacyjno-informacyjnych o starości w TV			
Tak	55 (41,7)	77 (58,5)	0,397;
Nie	40 (46)	47 (54)	0,312
Ogółem n (%)	95 (43,4)	124 (56,6)	-

Zródło: badania własne

OMÓWIENIE BADAŃ

Na sposób odbierania osób starszych przez społeczeństwo wpływa wiele czynników. Starość niejednokrotnie postrzegana jest przez pryzmat licznych mitów i stereotypów, z których większość ma wydźwięk negatywny. Wizja starości dla każdego z nas jest inna, choć według licznych badań starość kojarzona jest z okresem związanym z niepełnosprawnością lub ograniczeniami sprawności fizycznej [8].

W badaniach własnych większość ankietowanych pozytywnie postrzegają osoby starsze. Podobne wyniki uzyskał zespół Kołpy, który potwierdził, że młodzież w większości (75%) pozytywnie postrzegają starość, podkreślając mądrość i doświadczenie życiowe ludzi w tym okresie życia. Ponadto studentom pielęgniarstwa starość kojarzyła się z osamotnieniem i niedołęstwem [9].

Według badań przeprowadzonych przez Dąbską i wsp. wśród 201 studentów wyższych uczelni w Lublinie młodzi ludzie pozytywnie postrzegają starość i seniorów. Zaobserwowano jednak, że respondenci kojarzą starość z ograniczeniami sprawności fizycznej, przy czym pogląd ten dominował w grupie studentów Uniwersytetu Medycznego oraz wśród młodszych respondentów [10].

Badania Kanski i Kotyryby przeprowadzone wśród 100 studentów Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej w Opolu potwierdziły pozytywne nastawienie ludzi młodych do starości. Ponadto studentom starość kojarzyła się głównie z doświadczeniem oraz osobą godną szacunku (60%) [11].

W badaniach Bartkowiak i wsp., w których udział wzięło 256 osób – uczniów Medycznego Zawodowego Studium,

studentów kierunków humanistycznych i niehumanistycznych (polskich i zagranicznych), zaobserwowano, że postawy wobec osób starszych są na ogół pozytywne, a poszczególne grupy ze względu na ten czynnik różnią się od siebie w sposób statystycznie istotny tylko w przypadku uczniów szkół medycznych i technicznych. Pozytywne postawy wobec osób starszych współwystępują z doświadczaniem bliskich relacji z osobami starszymi w rodzinie i z pozytywnymi wzorami postaw rodziców respondentów wobec osób starszych [12].

Wyniki uzyskane przez Miłkowską wykazały, że liczba studentów prezentujących pozytywne i negatywne postawy wobec starości była porównywalna. Jednak pozytywne postawy prezentowane przez studentów dotyczyły tylko ich własnych dziadków, w odróżnieniu od osób spoza kręgu rodziny [13].

Respondenci w badaniach Strugała i wsp. przyjmowali względem starzenia się i starości postawę pozytywną na niskim poziomie [14]. Identyczne wyniki uzyskali też inni polscy badacze [15], natomiast w przypadku literatury zagranicznej można zaobserwować odmienne postawy wobec starości. Negatywne postrzeganie osób starszych odnotowano m.in. w Szwecji, która należy do państw o wysokim odsetku osób starszych w ogólnej strukturze społecznej [16]. Negatywną postawę wobec seniorów zaobserwowali także Hanson i wsp. [17], którzy przeprowadzili badania wśród 871 osób w różnym wieku. Wyszli oni wniosek, że młodszy respondenci częściej przejawiali negatywną postawę wobec starości.

Analiza pozytywnych postaw na podstawie wyników uzyskanych w badaniach własnych przy wykorzystaniu testu standaryzowanego KOGAN wykazała istotną statystycznie różnicę w odniesieniu do płci badanych. Nie zaobserwowano jednak żadnych innych zależności pomiędzy wiekiem, stanem cywilnym czy wykształceniem osób badanych. Wyniki badań Zajac-Lamparskiej wykazały, że pozytywne wypowiedzi częściej udzielane były przez kobiety [18]. W późniejszych badaniach Zajac-Lamparska wraz z Trempałą potwierdzili, że kobiety znacznie częściej prezentowały pozytywne postawy niż męska część badanych. Wyszło także wniosek, że starsi respondenci postrzegali siebie bardziej negatywnie niż grupa młodszych ankietowanych [19].

Przegląd piśmiennictwa wskazuje, że istnieje wiele badań koncentrujących się na relacjach międzypokoleniowych mających na celu promowanie zrozumienia oraz dobrych relacji między osobami starszymi a młodszym pokoleniem [20]. Część z tych badań dotyczy relacji dzieci z osobami starszymi [21–23] czy relacjami pracowników ochrony zdrowia z pacjentami w podeszłym wieku [24, 25]. Niewiele zaś badań dotyczy stosunku społeczeństwa do osób starszych.

Wnioski:

- Starość oraz osoby starsze postrzegane są przez większość ankietowanych w sposób pozytywny.
- Płeć respondentów wpływa na postrzeganie seniorów. Kobiety częściej prezentują pozytywne postawy wobec starości i osób starszych niż mężczyźni.
- Osoby przebywające w otoczeniu osób starszych wykazują pozytywne postawy wobec seniorów.
- Ze względu na wzrost udziału w populacji ogólnej osób, które ukończyły 60. r.ż., należy podkreślać w społeczeństwie znaczenie autorytetu oraz promować pozytywny wizerunek osób starszych.

PIŚMIENNICTWO

1. Jurczak A, Świątek M, Wieder-Huszla S, Grochans E, Szkup M, Mroczek B. Opinie wybranych grup społecznych o starości. *Med Środow.* 2012; 15(2): 72–78.
2. GUS: Ludność w wieku 60+. Struktura demograficzna i zdrowie. Notatka została przygotowana na posiedzenie Sejmowej Komisji Polityki Senioralnej dotyczące „Informacji Ministra Zdrowia na temat wpływu zmian demograficznych i starzenia się społeczeństwa na organizację systemu ochrony zdrowia i Narodowy Program Zdrowia”.
3. Drennan J, Treacy MP, Phelan A. NCPOP research team. Public perceptions of older people and ageing: A literature review. Dublin: NCPOP; 2009.
4. Kozdroń A, Kozdroń E, Nowak PF. Osoby starsze w opinii studentów. W: JT Kowaleski, P Szukalski (red.). *Pomysłne starzenie się w perspektywie nauk społecznych i humanistycznych.* Łódź: Zakład Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ; 2008: 204–215.
5. Makara-Studzińska M, Kryś-Noszczyk K. Oblicza starości – przegląd piśmiennictwa. *Psychogeriatrya Polska* 2012; 9(2): 78–86.
6. Jursa E, Kolbuch W, Poznańska P, Sobota K, Stawarczyk J, Smoleń E, Boroń W. Wizerunek starości i autorytet osób starszych w opinii młodzieży z uwzględnieniem czynników socjodemograficznych. *Piel Zdr Publ.* 2018; 8(2): 123–128.
7. Kogan N. Attitudes toward old people: The development of a scale and an examination of correlates. *The Journal of Abnormal and Social Psychology* 1961; 62(1), 44–54.
8. Higgins I, Van Der Riet P, Slater L, Peek C. The Negative Attitudes of Nurses Towards Older Patients in the Acute Hospital Setting: A qualitative descriptive study. *Contemp Nurse.* 2007; 26(2): 225–237.
9. Kołpa M, Łabuzek M, Lipińska M. Postawy studentów licencjackich studiów pielęgniarstwa wobec osób starszych. *Pielęgni XXI w.* 2005; 3(12): 141–147.
10. Dąbska O, Pawlikowka-Łagód K, Piasecki J, Śledziwska K, Humeniuk E. Starość i samotność osób starszych w percepcji ludzi młodych. *Med Og Nauk Zdr.* 2016; 22(2): 141–142.
11. Kansik M, Kotyrba J. Starość postrzegana oczyma ludzi młodych. Analiza badań własnych. *Puls Uczelni.* 2013; 7(2): 18–22.
12. Bartkowiak G, Szklana-Berest I, Krugielka A. Postawy wobec osób starszych uczniów Medycznego Studium Zawodowego oraz studentów kierunków humanistycznych i niehumanistycznych (polskich i zagranicznych). *Pedagogika Społeczna* 2018; 3(69): 185–201.
13. Miłkowska G. Analiza postaw społecznych wobec ludzi starszych na podstawie opinii studentów. *Rocznik Polsko-Ukraiński; Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie* 2014; t. XVI: 177–192.
14. Strugała M, Talarsa D, Mińska M. Postrzeganie starości i starzenia się przez osoby dorosłe i w wieku podeszłym. *Pielęgni Pol.* 2016; 3(61): 376–382.
15. Lenartowicz-Skrzypczak J. Rola mediów w kształtowaniu społecznego wizerunku zdrowia u osób w wieku podeszłym. Praca doktorska. Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Poznaniu; 2009; 52–53.
16. Gallagher S, Bennett K, Halford J. A comparison of acute and long-term health-care personnel’s attitudes towards older adults. *Int J Nurs Pract.* 2006; 12(5): 273–279.
17. Hanson R. Is elderly care affected by nurse attitudes? A systematic review. *Br J Nurs.* 2014; 12(23): 225–229.
18. Zając-Lamparska L. Współczesny obraz człowieka starszego wśród młodych dorosłych. *Polskie Forum Psychologiczne* 2008; 2: 124–140.
19. Trempała J, Zając-Lamparska L. Postawy wobec osób starszych: różnice międzypokoleniowe. *Przegląd Psychologiczny* 2007; t. 50, 4: 447–462.
20. Kite ME, Stockdale GD, Whitley BE, Johnson BT. Attitudes toward younger and older adults: An updated meta-analytic review. *J Soc Issues.* 2005; 61(2): 241–266.
21. Lee YS. Measures of student attitudes on aging. *Educ Gerontol.* 2009; 35(2): 121–134.
22. Lin X, Bryant C. Students’ attitudes toward older people: A cross-cultural comparison. *J Intergener Relationsh.* 2009; 7(4): 411–424.
23. Tice CJ, Harnek Hall DM, Miller SE. Reducing student bias against older adults through the use of literature. *Educ Gerontol.* 2010; 36(8): 718–730.
24. Gonçalves DC. From loving grandma to working with older adults: Promoting positive attitudes towards aging. *Educ Gerontol.* 2009; 35(3): 202–225.
25. Runkawatt V, Gustafsson C, Engström G. Different cultures but similar positive attitudes: A comparison between Thai and Swedish nursing students: attitudes toward older people. *Educ. Gerontol.* 2013; 39(2): 92–102.